

روزآمدسازی سند تحول قضائی با تأکید بر حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار

لله الحمد لله الرحمن الرحيم

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۱۳/۲۶

شماره مسلسل: ۱۹۷۶۴
کد موضوعی: ۲۴۰

عنوان گزارش:

روزآمدسازی سند تحول قضائی با تأکید بر
حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار

نوع گزارش: طرح/لابحه راهبردی نظارتی

نام دفتر:

مطالعات حقوقی (گروه حقوق اقتصادی)

تهیه و تدوین کنندگان:

محمدبرزگر خسروی، امیرحسین بامتی طوسی

ناظر علمی:

احمد حکیم جوادى

ویراستار ادبی:

—

گرافیک و صفحه‌آرا:

نرجس امیراحمدی

واژه‌های کلیدی:

۱. حقوق اقتصادی
۲. سیاست کلی برنامه هفتم
۳. قوه قضائیه

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۲/۲/۱

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۸	۱. مقدمه.....
۹	۲. بهبود محیط کسب و کار در سند تحول قضائی.....
۱۹	۳. نتیجه‌گیری.....
۲۱	منابع و مآخذ.....

روزآمدسازی سند تحول قضائی با تأکید بر حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار

چکیده

یکی از دغدغه‌های محوری در پژوهش‌های حقوقی، پس از ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه هفتم از سوی مقام معظم رهبری و درج عبارت «روزآمدسازی سند تحول قضائی و اجرای آن با تأکید بر حمایت حقوقی و قضائی از سرمایه‌گذاری، امنیت اقتصادی و بهبود محیط کسب و کار» در جزء (۴) بند (۲۶) آن، تبیین چگونگی حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار است. ارتباط سنجی سند تحول قضائی موجود با سیاست حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار و ارائه پیشنهادهایی جهت بهبود سند در جهت سیاست مزبور، هدف پژوهش پیش‌رو است. بدین منظور، ضمن شناسایی و مرور سازوکارهای حقوقی‌ای که در سند تحول قضائی جهت بهبود محیط کسب و کار قید شده است، به ارائه سازوکارهایی پرداخته می‌شود که سند تحول قضائی از اتمام ویژه به آن‌ها غافل بوده است.

« خلاصه مدیریتی

بیان / شرح مسئله

پس از تصریح سیاست کلی برنامه هفتم مبنی بر روزآمدسازی سند تحول قضائی و اجرای آن با تأکید بر حمایت حقوقی و قضائی از سرمایه‌گذاری، امنیت اقتصادی و بهبود محیط کسب و کار، تحلیل انتقادی سازوکارهای حقوقی سند تحول برای بهبود محیط کسب و کار، مورد سؤال است. پس از بررسی وضع موجود سند تحول در خصوص حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار، نکاتی در خصوص وضع مطلوب بیان می‌شود.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

۱. برخی از راهبردها و راهکارهای سند تحول قضائی، صرفاً به ارائه اهداف کلی همراه با تعیین نهادهای متولی اکتفا می‌کند. این در حالی است که سندی مترقی محسوب می‌شود که علاوه بر این موارد، در خصوص ضروریات، اولویت‌بندی راهکارها، مراحل، شیوه‌ها و منابع مورد نیاز جهت تحقق اهداف، حاوی احکامی باشد.
۲. بهبود محیط کسب و کار، نیازمند بسط دقیق، شفاف و جزئی احکام مندرج در سند تحول قضائی است که باید در قالب یک سند سیاستی جداگانه‌ای به‌عنوان پیوست سند، تهیه و تدوین شود.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

سند تحول قضائی به‌عنوان یک سند سیاستی، باید حاوی سازوکارهای جزئی، دقیق و شفاف به‌همراه بازه زمانی مشخص جهت تحقق هر یک، اولویت‌ها و سناریوها و در نهایت جدول منابع و مصارف باشد. همچنین جهت بهبود محیط کسب و کار، باید در فرایندی مستمر تعارض منافع شکل گرفته در نظام اقتصادی شناسایی شود و برای همسوسازی منافع ذی‌نفعان، تدابیر حقوقی لازم‌اندیشیده شود. به‌جهت ماهیتی که کسب و کار دارد، همواره انواع جدیدی از تعارضات در آن شکل می‌گیرد که پیش از این مطرح نبوده است. بنابراین، نگارش سندی پویا که پیوسته در حال به‌روزرسانی است، به بهبود محیط کسب و کار کمک می‌کند نه آنکه از سندی که از پویایی لازم برخوردار نیست، انتظار چنین بهبودی را داشت.

۱. مقدمه

کسب و کار به مجموعه فرآیندهای تأمین، تولید و توزیع کالا و خدمات گفته می‌شود. ماده (۱) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب سال ۱۳۹۰، در تعریف محیط کسب و کار بیان داشته است: «محیط مجموعه عوامل مؤثر در اداره یا عملکرد بنگاه‌های تولیدی که خارج از کنترل مدیران آن‌ها قرار دارد و در خصوص کسب و کار هم هر نوع فعالیت تکرار شونده و مشروع اقتصادی از قبیل تولید، خرید و فروش کالا و خدمات به قصد کسب منافع اقتصادی است». نمی‌توان جایگاه و نقش دستگاه عدلیه را در بهبود فضای کسب و کار نادیده گرفت.

سند تحول قضائی به عنوان مهم‌ترین سند راهبردی قوه قضائیه که به تأیید مقام معظم رهبری رسیده است، باید طبق جزء ۴ بند ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه هفتم، از حیث حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار، مورد بازنگری قرار گیرد. اعتبار سند مزبور در سال ۱۴۰۲ پایان می‌یابد و باید برای سال‌های آتی، مورد بازنگری قرار گیرد. در این گزارش تلاش شده است تا ضمن بررسی میزان پوشش سیاست حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار در سند تحول قضائی، پیشنهادهایی نیز در جهت اصلاح و تکمیل سند تحول ارائه شود.

در گزارش پیشین^۱، اعتماد به دستگاه قضائی، سهولت دادخواهی، سرعت رسیدگی به پرونده، رسیدگی عادلانه و بی‌طرفانه، هزینه مقرون به صرفه دادرسی، نحوه استفاده از وکیل، استقلال قوه قضائیه و قاضی، و اجرا شدن احکام قضائی، به عنوان نامگرهای توضیح‌دهنده بهبود محیط کسب و کار معرفی شدند. در این گزارش نیز ضمن پایبندی بر نامگرهای فوق، به بررسی سند تحول قضائی با تأکید بر حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار به شرح ذیل می‌پردازیم.

۱. گزارشی با عنوان «روزآمدسازی سند تحول قضائی با تأکید بر حمایت قضائی از بهبود محیط کسب و کار»

۲. بهبود محیط کسب و کار در سند تحول قضائی

پس از مشخص شدن نماگرهای مرتبط با نقش قوه قضائیه در راستای بهبود محیط کسب و کار، به بررسی این نماگرها از نظر ابعاد حقوقی در سند تحول قضائی پرداخته می‌شود.

۲-۱. اعتماد به دستگاه قضائی

۱. ایجاد شفافیت در فرایند رسیدگی و صدور آرای قضائی

اعلام عمومی اوقات رسیدگی جلسات علنی دادگاه و ضرورت اعلام دلایل عدم برگزاری علنی دادگاه در دادنامه با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، یکی از راهکارهایی است که در ذیل راهبرد «ایجاد شفافیت در فرایند رسیدگی و صدور آرای قضائی» قرار می‌گیرد. اصلاح قوانین و مقررات با هدف برگزاری علنی دادگاه، به شفافیت و اتقان آرا کمک می‌کند. در محیط اقتصادی پیش‌بینی‌پذیر، چنین راهکارهایی به جهت کاهش هزینه مبادله، به بهبود محیط کسب و کار کمک شایانی می‌کند. [۱]

۲. افزایش تبعات تحدید آزادی‌های مشروع

یکی از چالش‌هایی که در سند تحول قضائی، بدان اشاره شده است، تحدید سلیقه‌ای برخی از آزادی‌های مشروع است. جهت برون‌رفت از این مورد که می‌تواند بر محیط کسب و کار نیز تأثیر بگذارد، تعیین مجازات مناسب برای عوامل تحدیدکننده آزادی‌های مشروع و اقدامات مؤثر و متناسب نظارتی و قضائی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط و فراهم‌سازی امکان اعلام جرم نهادهای مردمی با افزودن مصادیق شناسایی شده به مصادیق مجاز برای اعلام جرم توسط نهادهای مردمی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط و توسعه «سامانه گزارش‌دهی مردمی»، از راهکارها است. [۲]

۳. افزایش تبعات قانونی عدم اجرای قوانین

یکی از مواردی که در آن به صراحت بر بهبود محیط کسب و کار اشاره شده است، راهکاری است که در ذیل این راهبرد درج گردیده است. در ارائه راهکار آمده است که: «پیگیری ترک وظایف قانونی مدیران و اهمال و سهل‌انگاری در اجرای قوانین با تدوین «دستورالعمل نحوه مقابله با ترک وظایف قانونی مدیران و کارمندان و پیشگیری از آن و تعیین مجازات مناسب برای مدیران دستگاه‌های موضوع «قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور» با اولویت پیگیری موضوعات مرتبط با نظام‌های پولی و بانکی، مالیاتی، خصوصی‌سازی، بهبود محیط کسب و کار، خانواده، زنان، سلامت، تأمین اجتماعی، قاچاق کالا و ارز و بودجه‌ریزی بر مبنای عملکرد با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط». [۳]

۴. افزایش تبعات عدم اجرای قوانین مرتبط با صیانت از حقوق عامه

یکی از راهبردهایی که با رویکرد پیشگیرانه و با هدف بهبود محیط کسب و کار می‌توان از آن یاد کرد، پیگیری ترک وظایف قانونی مدیران و اهمال و سهل‌انگاری در صیانت از حقوق عامه، جرم‌انگاری، تعیین مجازات متناسب و تعیین ضمانت اجراهای مناسب و ایجاد شعب تخصصی رسیدگی برای صیانت از حقوق عامه با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط است. [۴]

۵. ایجاد تقارن اطلاعاتی برای طرفین معامله

یکی از مواردی که در خصوص حمایت از حقوق مالکیت بدان پرداخته می‌شود، ایجاد تقارن اطلاعاتی برای طرفین معامله به‌منظور پیشگیری از وقوع جرائم و دعاوی است. فراهم‌سازی امکان استعلام برخط محکومیت‌های مالی اشخاص با ایجاد «سامانه سجل محکومیت‌های مالی» موضوع بند پ ماده ۱۱۶ «قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران» راهکار حقوقی راهبردی ذکر شده در سطور فوق است. [۵]

بند «ج» ماده (۴) برنامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس در این خصوص اشعار می‌دارد: «قوه قضائیه مکلف است به‌منظور شفاف‌سازی محیط کسب و کار و تسهیل محاسبه خطر (ریسک) انجام معاملات و تعاملات مالی بین اشخاص از جنبه سوابق قضائی، ظرف شش ماه از لازم‌الاجرا شدن این قانون، امکان استعلام برخط سوابق محکومیت‌های قطعی و اعسار اشخاص در محاکم حقوقی و کیفری از قبیل تعدد و تکرار محکومیت‌ها، نوع عمل ارتكابی، نوع و میزان محکومیت، میزان محکومیت‌های مالی پرداخت‌شده و پرداخت‌نشده، وضعیت اعسار از پرداخت محکوم‌به و هزینه دادرسی و وضعیت ایفای تعهدات اشخاص در دوایر اجرای ثبت را به‌صورت ساختار یافته از طریق مرکز ملی تبادل اطلاعات پس از تقاضای استعلام‌کننده و تأیید استعلام‌شونده ابتدا به شخص استعلام‌شونده اعلام نموده و پس از تأیید نهایی استعلام‌شونده برای استعلام‌کننده ارسال نماید. [۶]

۶. تقویت کیفیت خدمات دفاتر اسناد رسمی

تفهم مفاد اسناد مربوطه و قوانین و مقررات مرتبط به‌طرف یا طرفین معامله حین امضا اسناد توسط سردفتر و قید انجام آن در اسناد تنظیمی و الزام دفاتر اسناد رسمی به ضبط صدا و تصویر و ایجاد مسئولیت تضامنی برای آن‌ها در قبال قصور یا تقصیر صورت گرفته در فرایند امضا اسناد در صورت عدم ضبط با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، ثبت الکترونیکی و برخط دفاتر تجاری اشخاص حقوقی مشتمل بر ثبت تمامی اطلاعات مؤثر در پیگیری دعاوی و به رسمیت شناخته شدن آن‌به مثابه سند رسمی در محاکم قضائی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط و اعطای مجوز تأسیس دفاتر اسناد رسمی به متقاضیان بر اساس صلاحیت‌سنجی عمومی، علمی و حرفه‌ای به‌صورت رقابتی با تعیین ضوابط لازم با اصلاح قوانین و مقررات

مرتبط، همگی راهکارهایی است که به تقویت کیفیت خدمات دفاتر اسناد رسمی کمک می‌کند. به‌طور کلی این راهبرد از جنبه حمایت از حقوق مالکیت بر بهبود محیط کسب و کار تأثیر به‌سزایی خواهد گذاشت. [۷]

در خصوص ثبت الکترونیکی و برخط دفاتر تجاری اشخاص حقوقی، بند «چ» ماده (۴) برنامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس اشعار می‌دارد: «سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی از ابتدای سال دوم برنامه، با راه‌اندازی سامانه دفاتر تجاری به‌جای مهر و موم (پلمب) دفاتر تجاری موضوع مواد (۶) تا (۱۴) قانون تجارت به‌صورت الکترونیکی اقدام نماید.»

۷. حذف حداکثری مداخلات انسانی در فرایند اجرای ثبت

یکی از راهکارهای حقوقی تحقق راهبرد فوق، استفاده حداکثری از فناوری‌های روز و هوش مصنوعی به‌منظور ارائه نظرات کارشناسی به‌جای ارجاع به کارشناس و در موارد غیر قابل جایگزینی با هوش مصنوعی، ارجاع سامانه‌ای، هوشمند و بدون مداخله عامل انسانی به کارشناسان و دریافت نظرات از همین طریق با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، است.

الکترونیکی نمودن فرایند درخواست اجرای ثبت، هوشمندسازی ارجاعات، انجام نیابت‌های اجرایی و استعلامات با دسترسی برخط به پایگاه‌های اطلاعاتی مراجع حاکمیتی و اعمال هوشمند مواعد با ایجاد «سامانه اجرای ثبت»، شناسایی دارایی و اموال منقول و غیرمنقول اشخاص با دسترسی برخط مأموران اجرای ثبت به پایگاه‌های اطلاعاتی مراجع حاکمیتی و فروش دارایی و اموال شناسایی شده محکومان در سامانه رسمی برگزاری متمرکز مزایده‌ها،^[۸] در راستای بهبود محیط کسب و کار و کاهش ناطمینانی‌ها و ریسک سرمایه‌گذاری در عرصه کسب و کارهای کوچک و بزرگ، تأثیر به‌سزایی دارد.

ماده (۱۱۴) برنامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس در این خصوص اشعار می‌دارد: «تا پایان سال اول برنامه، «سامانه خودکاربری اجرای مفاد اسناد رسمی لازم‌الاجرا» را با قابلیت‌هایی از قبیل امکان ثبت کلیه درخواست‌های موردنیاز در فرایند اجرا به‌صورت غیر حضوری و بدون مداخله عامل انسانی، فراخوانی اطلاعات و داده‌های لازم برای صدور اجراییه الکترونیکی از مراجع دارای اطلاعات مرتبط با اسناد لازم‌الاجرا، رؤیت کلیه اطلاعات و مستندات مرتبط با پرونده اجرا برای طرفین پرونده و بازداشت و رفع بازداشت برخط و آنی کلیه املاک دارای سند حدنگار (کاداستر) با شماره دفتر املاک الکترونیکی و با رعایت اصل محرمانگی برای محاکم دادگستری و دوایر اجرای ثبت و سایر مراجع دارای مجوز قانونی راه‌اندازی کند.»

۸. ارتقای شفافیت عملکرد دستگاه‌ها در اجرای قوانین

انتشار عمومی، برخط و یکپارچه تکالیف قانونی، وضعیت اجرای هر یک از قوانین، پیشنهادهای اصلاحی

ساختاری و فرایندی و رتبه دستگانه‌های موضوع «قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور» از طریق ایجاد «سامانه جامع تکالیف قانونی» برخوردار از دسترسی سلسله مراتبی با اولویت دستگانه‌ها و قوانین مرتبط با نظام‌های پولی و بانکی، مالیاتی، خصوصی سازی، بهبود محیط کسب و کار، خانواده، زنان، سلامت، تأمین اجتماعی، قاچاق کالا و ارز و بودجه ریزی بر مبنای عملکرد، زمینه مناسبی برای ارتقا شفافیت عملکرد دستگانه‌ها در اجرای قوانین است. [۹]

۲-۲. سهولت دادخواهی

۱. **تقویت فضای رقابتی در ارائه خدمات کارشناسی رسمی:** یکی دیگر از عواملی که به طور غیرمستقیم به بهبود محیط کسب و کار کمک می‌کند، ایجاد بستر مناسبی برای ارائه خدمات کارشناسی به صورت کار است. اینکه زمینه مناسبی فراهم شود تا اشخاص حقیقی و حقوقی به ارائه خدمات بهتری مبادرت ورزند، یقیناً در آرا صادره از سوی مراجع قضائی که مرتبط با حیطه کسب و کار است، مؤثر خواهد بود. پذیرش کارشناس رسمی بر اساس صلاحیت‌سنجی عمومی، علمی و حرفه‌ای به صورت رقابتی با تعیین ضوابط لازم و بدون تعیین سقف ظرفیت عددی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، از جمله راهکارهای تحقق این راهبرد است. [۱۰]

در این خصوص بند «ت» ماده (۱۱۳) بر نامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس به راه اندازی سامانه «شفافیت عملکرد و کلا و کارشناسان رسمی» را در خصوص وکلای کانون وکلای دادگستری، و کلا و کارشناسان مرکز و کلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه و کارشناسان کانون کارشناسان رسمی دادگستری تا پایان سال اول بر نامه اشاره می‌کند و ضمن پیش‌بینی امکان شکایت از وکیل یا کارشناس و امکان اعلام و گزارش تخلفات آنها و نیز پیش‌بینی فرایندی جهت اخذ نظرات موکلان و ذی‌نفعان در پایان هر پرونده، اطلاعات عملکردی از قبیل تعداد پرونده‌ها و موضوعات آنها بدون درج محتوای محرمانه پرونده‌ها، میزان حضور در جلسات دادگاه‌ها، سابقه تخلف انتظامی و پرداخت مالیات و حقوق دولتی را در دسترس مردم قرار می‌دهد.

۲. **تسهیل و تقویت خدمات حقوقی:** یکی دیگر از مواردی که بر نماگر سهولت در دادخواهی مؤثر است، تسهیل و تقویت خدمات قضائی و حقوقی است. همان طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، جهت بهبود محیط کسب و کار، افزایش ظرفیت قضائی یکی از لوازمی است که دستگاه قضائی باید بدان عنایت ویژه داشته باشد. تعیین حدود صلاحیت، درجه بندی و سامان‌دهی ارتقای و کلا و مؤسسات حقوقی بر اساس نماگرهایی از جمله میزان و کیفیت سوابق خدمات با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، پذیرش و کلا و مؤسسات حقوقی بر اساس صلاحیت‌سنجی عمومی، علمی و حرفه‌ای به صورت رقابتی با تعیین

ضوابط لازم و بدون تعیین سقف ظرفیت عددی و با تعیین حداقل ظرفیت لازم برای پذیرش متناسب با نیازسنجی حوزه‌های قضائی براساس تعداد پرونده‌ها و جمعیت حوزه قضائی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، از راهکارهای ارائه‌شده در سند تحول قضائی جهت تحقق راهبرد ذکر شده است. [۱۱]

بند «الف» ماده (۱۱۳) برنامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس در این خصوص بیان می‌دارد: «تا پایان سال دوم اجرای برنامه، امکان انجام اموری از قبیل ارجاع پرونده، تعیین وقت، انتخاب کارشناس و اتخاذ تصمیم در امور فاقد پیچیدگی قضائی را با استفاده از فناوری‌های نوین از جمله هوش مصنوعی فراهم نمایند. آیین‌نامه اجرایی این بند در چهارچوب سیاستهای ابلاغی شورای عالی فضای مجازی تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.» همچنین در بند «ب» همان ماده درج شده است: «تا پایان برنامه، پرونده‌های قضائی را الکترونیکی و جایگزین پرونده‌های کاغذی نماید.»

همچنین بند «الف» ماده ۱۱۵ مصوبه یادشده، اشعار می‌دارد: «سازمان پزشکی قانونی کشور موظف است تا پایان سال اول برنامه، سامانه الکترونیک ارائه خدمات پزشکی قانونی اعم از معاینات، آزمایشگاه‌ها، تشریح و کمیسیون‌ها با رعایت قانون مدیریت داده‌ها و اطلاعات ملی را ایجاد نماید و پاسخ کلیه استعلامات دستگاه‌ها و مراجع قضائی و فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران را به صورت برخط و آنی ارسال نماید. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان تأمین اجتماعی، فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و مراجع قضائی موظفند اسناد پزشکی، مکاتبات و گزارش‌ها را به صورت برخط و آنی در اختیار سازمان پزشکی قانونی کشور قرار دهند.»

۳. پیشگیری از صدور قرارهای غیر ضروری یا نامتناسب: از جمله مواردی که محیط کسب و کار را دچار تلاطم می‌کند، صدور قرارهایی است که زمینه تعطیلی برخی از کسب و کارها در مقطع زمانی خاصی می‌شود. اینکه یک کسب و کار بدون واژه‌ها از اینکه تحت تأثیر قرارهای مرجع قضائی به تعطیلی کشیده شود، یک سیاست مناسب برای بهبود محیط کسب و کار است. با این حال، باید بر این نکته اصرار ورزید که لازمه بهبود محیط کسب و کار، ارائه یک سند سیاستی دقیق و شفاف در خصوص نحوه اجرای هر یک از راهبردهای یادشده است. [۱۲]

۴. توسعه روش‌های حل اختلافات جایگزین رسیدگی قضائی: برای حل چالش اطاله در فرایند رسیدگی به جهت کثرت و افزایش پرونده‌های ورودی به قوه قضائیه، می‌توان به ترغیب طرفین اختلاف به توافق با یکدیگر بدون نیاز به مداخله سایرین با طراحی سازوکارهای اعتباری برای اشخاص به منظور افزایش انتفاع طرفین از حصول توافق در مقایسه با سایر روش‌های حل اختلاف با تأکید بر ۱۰ عنوان دعاوی و اختلافات اولویت‌دار با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، مبادرت کرد و یا پیشنهاد اصلاح مأموریت شورای حل اختلاف با تمرکز بر صلح و سازش و استفاده از روش‌های جایگزین رسیدگی قضائی در تمامی

دعاوی و اختلافات و بدون حدنصاب ریالی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط و ارتقا نظام میانجی‌گری با افزایش دامنه موضوعی، به رسمیت شناختن فعالیت نهادهای مردمی و تسهیل دسترسی آن‌ها به اطلاعات طرفین از طریق اصلاح قوانین و مقررات مرتبط رادر دستور کار قرار داد. هر سه مورد یادشده، در زمره راهکارهای حقوقی است که زمینه سرعت بخشیدن به فرایند رسیدگی به دعاوی ناشی از کسب و کار را فراهم می‌کند.

از دیگر راهکارهایی که در سند تحول قضائی، جهت توسعه روش‌های حل اختلاف جایگزین رسیدگی قضائی آمده است، ارتقا و ساماندهی نظام داوری با تدوین آیین داوری، تعیین موارد عدم اعتبار رأی داوری، محدودسازی مراجع قضائی در امر داوری، رسیدگی به اعتراض نسبت به رأی داوری در هیئت‌های تخصصی و تقویت و توسعه داوری حرفه‌ای و سازمانی مبتنی بر صلاحیت‌سنجی عمومی، علمی، حرفه‌ای و ضوابط انتخاب اصلح به صورت رقابتی با تعیین ضوابط لازم و بدون تعیین سقف ظرفیت عددی، ایجاد بیمه مسئولیت حرفه‌ای و استقرار نظام رتبه‌بندی و تقویت نظارت و برخورد متناسب با تخلفات داوری از جمله ایجاد هیئت‌های انتظامی و ایجاد محدودیت‌ها و محرومیت‌های متناسب با تخلفات با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط است. [۱۳]

۵. احراز و اعمال هوشمند شروط قراردادی

پیگیری فراهم‌سازی امکان عقد قراردادهای رسمی بر بستر سامانه‌های مورد تأیید مشتمل بر متون قراردادی استاندارد، شروط معین ثابت و قابل تغییر، با قابلیت احراز و اعمال غیرقضائی شروط و امکان اخذ ثمن قرارداد و انتقال آن به طرف دیگر پس از احراز اجرای تعهدات مجری از طریق «حساب‌های واسط و جوه (حساب‌های امانی)» با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، راهکاری است که جهت تبیین دقیق‌تر راهبرد یادشده، در سند تحول درج شده است. [۱۴]

۶. ترغیب اشخاص به تبدیل معاملات عادی به اسناد رسمی

ترغیب اشخاص به بدیل معاملات عادی به اسناد رسمی از طریق تسهیل فرایند ثبت رسمی معاملات املاک با استانداردسازی قراردادها در «سامانه ثبت آنی» و ایجاد دسترسی مشاوران املاک و عموم مردم به این سامانه برای انعقاد قرارداد و همچنین ایجاد زیرساخت انجام بعضی اعمال حقوقی مهم نظیر پیش‌فروش ساختمان و مشارکت در ساخت در این سامانه با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، عدم ارائه خدمات قضائی و ثبتی به دعاوی مرتبط با اعمال حقوقی ثبت‌نشده در دفاتر املاک الکترونیک با تعیین موعد مقرر از پیش اعلام شده و تعیین تکلیف حقوق مکتسبه و ثبت‌نشده قبلی ادعاهای عادی با تعیین دوره زمانی مشخص (دوره گذار) با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط و جبران خسارت متضرران ناشی از خطا در عملیات ثبتی املاک با فراهم‌سازی زمینه تشکیل «صندوق جبران خسارات» توسط دفاتر اسناد

رسمی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، زمینه‌ساز حمایت از حقوق مالکیت اشخاص است. مسئله اعتبار بخشیدن به اسناد رسمی از این روی با بهبود محیط کسب و کار مرتبط است که فعالان حوزه کسب و کارها عموماً پس از صرف هزینه‌های گزاف بر روی مایملک خویش، ناگهان با دعاوی متعددی مواجه می‌شوند که این امر ضرر و زیان بسیاری را به ایشان تحمیل می‌کند. بنابراین اصلاح قوانین و مقررات مرتبط با این چالش، امری ضروری است که در سند تحول قضائی نیز مورد نظر قرار گرفته است. [۱۵]

۷) افزایش صدور اسناد حدنگاری شده: اعمال هوشمند محدودیت‌های قانونی مکان‌مبنا نظیر محدودیت‌های طرح تفصیلی شهرها، حدنصاب فنی اراضی کشاورزی و نوع کاربری هر پهنه در «سامانه مدیریت حدنگاری» و پیگیری اخذ نقشه‌ها و اطلاعات املاک متعلق و تحت نظارت دستگاه‌های اجرایی و الزام این دستگاه‌ها به فراخوانی داده مکانی اراضی از «سامانه مدیریت حدنگاری» با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، بهبود محیط کسب و کار را به علت حمایت‌های حقوقی از مالکیت به همراه دارد. [۱۶]

بند «پ» ماده (۱۱۴) برنامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس بیان می‌دارد: «به منظور تسهیل در ارائه خدمات ثبتی و تسریع در اجرای قانون جامع حدنگار (کاداستر) کشور مصوب ۱۳۹۳/۱۱/۱۲، نسبت به صدور پروانه کارگزاری فنی، مهندسی و حقوقی برای اشخاص حقوقی دارای صلاحیت اقدام نماید. آیین‌نامه اجرایی این بند تا پایان سال اول برنامه به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.»

۸) الکترونیکی نمودن اسناد مالکیت: این راهبرد نیز مانند سایر راهبردهای یاد شده در سطور فوق، در راستای حمایت از حقوق مالکیت است. لذا راهکاری که جهت تحقق راهبرد فوق در سند تحول آمده، بدین شرح است: «ایجاد نسخه الکترونیک اسناد کاغذی با استفاده حداکثری از ظرفیت‌های درونی قوه قضائیه و همچنین خرید خدمات از شرکت‌های فناوری صلاحیت‌دار با ایجاد مسؤلیت تضامنی و رعایت ملاحظات امنیتی.» [۱۷]

بند «ب» ماده (۱۱۴) برنامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس مؤید همین نکته است و اشعار می‌دارد: «سامانه جامع املاک و اسناد را به نحوی اصلاح کند که امکان ثبت تمام حقوق راجع به املاک از قبیل مالکیت عین، مالکیت منافع، حق انتفاع، حق ارتفاق، حقوق رهنی، سرقفلی، حق کسب و پیشه و تجارت و همچنین امکان ثبت برخط و آنی اعمال حقوقی (از قبیل تعهدات و قراردادها)، وقایع حقوقی، آرای قطعی و دستورات قضائی راجع به این اموال و نیز امکان پاسخ برخط و آنی به استعلامات انجام شده در مورد اطلاعات مندرج در این سامانه فراهم شود. دادگستری موظف است آرا و دستورات قضائی موضوع این بند را به صورت برخط و آنی به منظور ثبت در سامانه مذکور در اختیار سازمان ثبت اسناد و املاک کشور قرار دهد.»

۲-۳. سرعت رسیدگی به پرونده

۱. کاستن از مراحل غیر ضروری دادرسی: حذف مراحل غیر ضروری از فرایند رسیدگی به ویژه اعتراض به آرا در موضوعاتی که رسیدگی به اعتراض در آن‌ها فاقد اثربخشی است با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، یکی از موضوعاتی است که باید در خصوص کارایی آن در بهبود محیط کسب و کار تأمل شود. صرفاً نمی‌توان گفت که چون از مدت زمان رسیدگی کاسته می‌شود، برای بهبود محیط کسب و کار مؤثر و مفید است. بنابراین نیازمند پژوهش‌های جداگانه‌ای است تا بتوان به‌طور دقیق در خصوص نقش این راهبرد در بهبود محیط کسب و کار اظهار نظر کرد. [۸۱]

۲. هوشمندسازی حداکثری فرایندهای رسیدگی: هوشمندسازی فرایندهای رسیدگی از دو جهت یعنی ۱. سهولت در دادخواهی و ۲. سرعت رسیدگی به پرونده بر بهبود محیط کسب و کار تأثیر خواهد گذاشت. یکی از راهکارهای حقوقی تحقق این راهبرد، حذف تشریفات زائد و اعمال هوشمند اوقات رسیدگی، مواعد قانونی و قضائی، مبالغ قانونی و رویه‌های قضائی در سامانه‌های مربوط با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط است. نکته حائز اهمیت آن است که جهت بهبود محیط کسب و کار باید در یک سند جداگانه‌ای به‌طور دقیق به احصاء تشریفات زائد در حیطه کسب و کارها پرداخت و راهکارهای موردی نیز برای هر یک ارائه داد. [۱۹]

۲-۴. رسیدگی عادلانه و بی‌طرفانه

۱. شناسایی هوشمند آرا متعارض و قوانین و مقررات متعارض، مبهم و ناقص

یکی از راهکارهایی که برای برون رفت از تعارض، ابهام و نقص قوانین و مقررات، ارائه شده است، شناسایی قوانین و مقررات متعارض، مبهم و ناقص با داده کاوی اطلاعات «سامانه آرا متعارض» با تمرکز بر قوانین مرتبط با ۱۰ عنوان اولویت‌دار جرائم و دعاوی از طریق پیگیری تنقیح و اصلاح قوانین مرتبط است. برای اینکه بتوان محیط اقتصاد را پیش‌بینی پذیر کرد، تنقیح قوانین و در صورت نیاز اصلاح آن، می‌تواند گره‌گشا باشد. [۲۰]

نکته حائز اهمیت آن است که در خصوص راهکار اشاره شده در سطور فوق، صرفاً بر «بلندمدت» بودن آن اشاره شده است و به‌طور دقیق مشخص نشده است که منظور از ۱۰ عنوان اولویت‌دار جرائم و دعاوی چیست. در هر صورت، به نظر می‌رسد که تمام جزئیات باید در سند درج شود تا از این طریق بتوان در خصوص عملیاتی شدن یا نشدن آن اظهار نظر کرد.

۲. بهره‌گیری از ظرفیت متخصصان در صدور آرا و تصمیمات متقن

نخستین راهکاری که برای این راهبرد پیشنهاد شده است، شناسایی متخصصان مبتنی بر

صلاحیت‌سنجی عمومی، علمی، حرفه‌ای و ضوابط انتخاب اصلاح، ایجاد امکان اخذ مشاوره تخصصی از متخصصان با تشکیل هیئت‌های تخصصی مشاوره در پرونده‌های مهم و خاص با اولویت‌دهی مر تبط با موضوعات اقتصادی و خانواده با اصلاح قوانین و مقررات مربوط است. علی‌رغم آنکه به لحاظ محتوایی این راهکار در اتقان آرا بسیار مؤثر است، لکن اینکه انجام این راهبرد منوط به «اصلاح قوانین و مقررات» شده است و به‌طور دقیق مشخص نشده است که باید چه قوانینی اصلاح و یا تهیه و تدوین شوند، زمینه را برای عدم تحقق فراهم می‌کند. شاید برخی اظهار کنند که سند تحول قضائی نمی‌تواند حاوی نکات مورد اشاره باشد، در پاسخ به این اظهار نظر باید گفت که هر چند سند تحول، حاوی نکات کلی و عمومی است و بنابراین نمی‌تواند در بردارنده راهکارهای جزئی باشد، می‌توان با الحاق پیوست‌هایی که در مهلت مشخصی توسط یک مقام مسئول تکمیل خواهند شد، این نقیصه را جبران کرد. بنابراین شاید درست‌ترین اقدام این باشد که به جای اصلاح سند تحول قضائی، تهیه و تدوین سندی که حاوی نکات دقیق و جزئی در خصوص بهبود محیط کسب و کار است به‌عنوان پیوست سند تحول، در دستور کار قرار گیرد. [۲۱]

۳. حذف مداخلات انسانی در ارجاع و ارائه نظرات کارشناسی

یکی از عواملی که در چالش «غیر متقن بودن برخی از آرا و تصمیمات قضائی» مطرح شده است، خطای برخی از نظرات کارشناسی است. جهت حل این عامل، استفاده حداکثری از فناوری‌های نوین و هوش مصنوعی به‌منظور ارائه برخی از نظرات کارشناسی به‌جای ارجاع به کارشناس با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، پیشنهاد شده است. علی‌رغم مثبت بودن استفاده از فناوری‌های نوین، عدم تبیین دقیق حدود و ثغور و نحوه به‌کارگیری این فناوری‌ها، مشکلات حقوقی را در آینده به‌همراه خواهد داشت. به نظر می‌رسد که تحقق همین یک عامل، به‌تنهایی نیازمند مطالعات پشتیبان و ارائه یک راهبرد دقیق است. در غیر این صورت، سند تحول در حد بیان آمل و آرزوها باقی خواهد ماند. [۲۲] نمونه‌ای از این ایراد را شورای نگهبان در خصوص ماده (۱۱۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت بدین شرح، آورده است: «در بند (الف)، حدود و ضوابط استفاده از «فناوری‌های نوین از جمله هوش مصنوعی»، ابهام دارد؛ پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.» [۲۳]

۴. پیشگیری از صدور نظرات کارشناسی نادرست

زمینه‌سازی برای ایجاد مؤسسات تخصصی کارشناسی رسمی دارای مسئولیت تضامنی با ایجاد مشوق‌های لازم و کاهش تدریجی سهم ارجاع به کارشناسان حقیقی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، فراهم‌سازی زمینه ایجاد «صندوق ضمانت مسئولیت کارشناسان رسمی» توسط مؤسسات و کارشناسان رسمی با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط و ایجاد نظام ارزشیابی و رتبه‌بندی و افزایش تدریجی سهم ارجاع به مؤسسات و کارشناسان دارای رتبه بالاتر با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، همگی در زمره راه‌حل‌های حقوقی بهبود محیط کسب و کار است. [۲۴]

۵-۲. هزینه مقرون به صرفه دادرسی

از راهبردهای حقوقی بهبود محیط کسب و کار، تسهیل پرداخت هزینه دادرسی از طریق اصلاح نظام تعیین و پرداخت هزینه‌های دادرسی در پرونده‌های حقوقی از طریق اصلاح نظام تقویم، محاسبه نرخ هزینه دادرسی به صورت پلکانی و ایجاد مشوق‌های مربوط به توسعه روش‌های حل اختلاف جایگزین رسیدگی قضائی و صلح و سازش و توسعه روش‌های جایگزین پرداخت نقدی هزینه دادرسی نظیر تقسیط و ارائه ضمانت با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط است. [۲۵]

۶-۲. استقلال قوه قضائیه و قاضی

داشتن بودجه کافی به عنوان یکی از ابزارهای تحقق استقلال قوه، محسوب می‌شود. طراحی سازوکارهای تأمین استقلال مالی قوه قضائیه توأم با حفظ یکپارچگی برنامه و بودجه کشور با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط، بازنگری در نظام بودجه ریزی و مالی قوه قضائیه با استقرار نظام بودجه ریزی بر مبنای عملکرد، اجرای حسابداری تعهدی و اولویت‌دهی به تخصیص منابع مالی برای اجرای سند تحول و انتظام بخشی به حساب خاص، اولویت تخصیص منابع آن به اجرای سند تحول و اعلام شفاف عملکرد سالیانه آن به مردم، از جمله مواردی است که در سند تحول بدان اشاره شده است. [۲۶]

بند الحاقی ۲ ماده (۱۱۳) بر نامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس، دولت را مکلف کرده است در سال اول اجرای برنامه نسبت به افزایش سهم قوه قضائیه از محل درآمدهای عمومی کشور به نسبت سال پایه ۱۴۰۲ به میزان سی درصد (۳۰٪) علاوه بر افزایش سنواتی اقدام نماید.

۷-۲. اجرا شدن احکام قضائی

یکی از راهبردها جهت اجرا شدن احکام قضائی، کاهش مداخلات انسانی در شناسایی دارایی و اموال محکومان است. هدف از به کارگیری این راهبرد، افزایش سرعت در به نتیجه رسیدن پرونده‌های قضائی است. پیش‌تر اشاره شد که فرایند رسیدگی با تمام ویژگی‌هایی که دارد، زمانی مؤثر خواهد بود که نتایجی از این رسیدگی حاصل شود. اجرا شدن احکام قضائی به خصوص در مواردی که فعالان کسب و کار، محکوم^{۱۱} له قرار گرفته‌اند، بسیار بر محیط کسب و کار اثرگذار خواهد بود. اجرای ناقص و دیر هنگام احکام یکی از چالش‌هایی است که اختلال کسب و کارها را به همراه دارد. [۲۷]

با عنایت بر اینکه پیش شرط روزآمدسازی سند تحول قضائی با تأکید بر حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار، شناخت دقیق وضع موجود است، تلاش شد تا تصویری از سازو کارهای حقوقی سند تحول قضائی در خصوص بهبود محیط کسب و کار ارائه شود. آنچه که به نظر نگارندگان در سند تحول قضائی به وضوح دیده می شود، تصریح سند بر عمده راهکارهای قضائی و حقوقی است که بر بهبود محیط کسب و کار تأثیر می گذارد. از نماگرهای مرتبط با اعتماد به دستگاه قضا گرفته تا نماگرهای مرتبط با اجرای احکام قضائی، همگی حاوی راهبردها و راهکارهایی است که اجرایی شدن هر یک می تواند در بهبود محیط کسب و کار نقش به سزایی داشته باشد. مواردی از قبیل بهره گیری از ظرفیت متخصصان در صدور آرا و تصمیمات متقن، ایجاد شفافیت در فرایند رسیدگی و صدور آرای قضائی، حذف مداخلات انسانی در ارجاع و ارائه نظرات کارشناسی، کاستن از مراحل غیر ضروری دادرسی، هوشمندسازی حداکثری فرایندهای رسیدگی و کاهش مداخلات انسانی در شناسایی داریابی و اموال محکومان، تسهیل و تقویت خدمات حقوقی، پیشگیری از صدور نظرات کارشناسی نادرست، تقویت فضای رقابتی در ارائه خدمات کارشناسی رسمی، افزایش تبعات عدم اجرای قوانین مرتبط با صیانت از حقوق عامه، افزایش تبعات تحدید آزادی های مشروع، پیشگیری از صدور قرارهای غیر ضروری یا نامتناسب، افزایش تبعات عدم اجرای قوانین، ایجاد تقارن اطلاعاتی برای طرفین معامله، احراز و اعمال هوشمند شروط قراردادی، تقویت کیفیت خدمات دفاتر اسناد رسمی، ترغیب اشخاص به تبدیل معاملات عادی به اسناد رسمی، افزایش صدور اسناد حدنگاری شده، حذف حداکثری مداخلات انسانی در فرایند اجرای ثبت، توسعه روش های حل اختلافات جایگزین رسیدگی قضائی، تسهیل پرداخت هزینه دادرسی و ارتقا شفافیت عملکرد دستگاه ها در اجرای قوانین، نشان دهنده تسلط نویسندگان سند تحول قضائی بر الزامات حقوقی در شرایط کنونی است.

به نظر می رسد بهبود محیط کسب و کار، نیازمند بسط دقیق، شفاف و جزئی احکام مندرج در سند تحول قضائی است که باید در قالب یک سند سیاستی جداگانه ای به عنوان پیوست سند، تهیه و تدوین شود. چنین سند سیاستی ای باید حاوی سازو کارهای جزئی، دقیق و شفاف به همراه بازه زمانی مشخص جهت تحقق هر یک، اولویت ها و سناریوها و در نهایت جدول منابع و مصارف باشد. برای نمونه هنگامی که در سند تحول، «حذف مراحل غیر ضروری از فرایند رسیدگی به ویژه اعتراض به آرا در موضوعاتی که رسیدگی به اعتراض در آن ها فاقد اثربخشی است با اصلاح قوانین و مقررات مرتبط» به عنوان یک راهکار درج می شود، قطعاً تکرار چنین حکمی به صرف افزودن عبارت «با هدف بهبود محیط کسب و کار»، مشکلات محیط کسب و کار را حل نخواهد کرد و بنابراین ما نمی توانیم شاهد بهبود نماگرهای مرتبط با این عرصه

در آینده باشیم. بدین جهت است که پیشنهاد می‌شود به‌جای درج عباراتی این‌چنینی در سند تحول، به این مسئله بیندیشیم که چه مرحله‌ای از فرایند رسیدگی در عرصه کسب و کار به‌عنوان فرایند غیر ضرور شناخته می‌شود و سپس به این سؤال پاسخ دهیم که به چه نحو می‌توانیم با اصلاح قوانین و مقررات به این هدف نائل شویم.

نمونه دیگری از مفاد سند تحول که با مسائل محیط کسب و کار درهم تنیده است، مسئله توسعه روش‌های حل اختلافات جایگزین رسیدگی قضائی است. گفته شده است که برای حل چالش اطاله در فرایند رسیدگی به‌جهت کثرت و افزایش پرونده‌های ورودی به قوه قضائیه، می‌توان به ترغیب طرفین اختلاف به توافق با یکدیگر بدون نیاز به مداخله سایرین با طراحی ساز و کارهای اعتباری برای اشخاص به‌منظور افزایش انتفاع طرفین از حصول توافق پرداخت. آنچه پرواضح است این نکته کلیدی است که به‌کارگیری روش‌های حل اختلاف جایگزین رسیدگی قضائی به بهبود محیط کسب و کار کمک خواهد کرد. آنچه که محل تأمل محسوب می‌شود این نکته است که چگونه و با ایجاد چه ساز و کاری می‌توان به این هدف کمک شایانی کرد. آنچه که نیازمند دقت نظر کافی و وافی است، چگونگی تحقق راهکارهای یادشده در خصوص حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار در سند تحول قضائی است.

منابع و مأخذ

- [۱] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۳۹.
- [۲] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۶۷.
- [۳] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۸۹.
- [۴] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۵۹.
- [۵] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۱۰۶.
- [۶] برنامه هفتم پیشرفت مصوب آذر ۱۴۰۲ مجلس
- [۷] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۱۰۸.
- [۸] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، صص ۱۳۳ و ۱۳۴.
- [۹] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۸۸.
- [۱۰] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۴۲.
- [۱۱] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۱۰۹.
- [۱۲] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۷۳.
- [۱۳] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، صص ۴۶-۴۷.
- [۱۴] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۱۰۷.
- [۱۵] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۱۳۰.
- [۱۶] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۱۳۱.
- [۱۷] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۱۳۲.
- [۱۸] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۴۸.
- [۱۹] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۴۹.
- [۲۰] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۳۶.
- [۲۱] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۳۸.
- [۲۲] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۴۰.
- [۲۳] نظریات شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنجساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران، ص ۲۹.
- [۲۴] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۴۱.
- [۲۵] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۵۱.
- [۲۶] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۱۵۶.
- [۲۷] سند تحول قضائی، قوه قضائیه، تهران، زمستان ۱۳۹۹، ص ۵۴.

گزیده سیاستی

اعتبار سند تحول قضائی در سال ۱۴۰۲ به پایان می‌رسد و باید بر اساس جزء ۴ بند ۲۶ سیاست‌های کلی بر نامه هفتم، این سند با تأکید بر حمایت حقوقی از بهبود محیط کسب و کار، مورد بازنگری قرار گیرد. بهبود محیط کسب و کار، نیازمند بسط دقیق، شفاف و جزئی احکام مندرج در سند تحول قضائی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۰۲۱ ۷۵۱۸۲۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir